

Ministerul Educației

Manual pentru clasa a XI-a/a XII-a

Felicia Waldman · Anca Tudorancea · Adrian Cioflâncă · Carol Iancu
Adriana Radu · Bogdan-Florin Romandaș

ISTORIA EVREILOR

HOLOCAUSTUL

Deșteaptă-te, române!

Versuri de Andrei Mureșanu

Muzică de Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertatea și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

CUPRINS

Ghid de utilizare a manualului	6
Competențe generale și specifice	8

UNITATEA 1

Identitate evreiască și educația despre Holocaust în secolul al XXI-lea

Lecția 1 Evreii – trăsături definitorii: originea, cultura, religia	10
Lecția 2 Educația despre Holocaust și provocările contemporane (antisemitism, xenofobie, genocid și amenințările la adresa normelor și a valorilor democratice)	12
Recapitulare	15
Evaluare	16

UNITATEA 2

Evreii în istoria universală

Lecția 1 Evreii în Antichitate și în Evul Mediu (statutul juridic al evreilor și apariția miturilor antievreiești în mentalul colectiv)	18
Lecția 2 Evreii în Epoca Modernă (statutul juridic și economic, aspecte culturale)	21
Recapitulare	25
Evaluare	26

UNITATEA 3

Evreii în spațiul românesc în secolele XIV-XX

Lecția 1 Situația comunităților evreiești până la 1866: aspecte demografice, comunitare și culturale	28
Lecția 2 Evreii în spațiul românesc în perioada 1878-1919: de la marginalizare la emancipare	31
Lecția 3 Contribuția comunităților evreiești la dezvoltarea economică, socială, culturală și științifică a României. Structuri asociative reprezentative. Personalități marcante în domeniul cultural, politic și academic	34
<i>Studiu de caz:</i> Antisemitism în politica și cultura românească din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la Primul Război Mondial	38
<i>Studiu de caz:</i> Evreii în armata română (1877-1878, 1913, 1916-1918)	40
Lecția 4 Comunitățile evreiești din România în perioada interbelică: Uniunea Evreilor Români, Federația Uniunilor de Comunități Evreiești din România	41
Lecția 5 Violență și retorică antisemită în România interbelică: Liga Apărării Naționale Creștine (LANC), Mișcarea Legionară și Partidul Național-Creștin	44
Recapitulare	47
Evaluare	48

UNITATEA 4

Holocaustul în Europa

Lecția 1 Discurs antievreiesc și legislație antisemită în Germania nazistă	50
Lecția 2 Exterminarea evreilor în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial: lagăre, ghetouri, Holocaustul prin gloanțe, deportări, exterminări în masă	54
Recapitulare	57
Evaluare	58

UNITATEA 5

Holocaustul în România pe teritoriile aflate sub administrație românească și în nordul Transilvaniei

Lecția 1 Preliminariile Holocaustului din România (1938-1940). Primele legi antisemite și pogromurile de la Dorohoi și Galați	60
Lecția 2 Statul național-legionar și măsurile antievreiești (1940-1941)	63
<i>Studiu de caz:</i> Pogromul de la București	66
Lecția 3 Regimul Ion Antonescu și evreii (1941-1944)	67
<i>Studiu de caz:</i> Pogromul de la Iași. Trenurile morții	70
Lecția 4 Distrugerea comunităților evreiești din Basarabia și Bucovina	72
Lecția 5 Holocaustul în Transnistria aflată sub administrația românească. Deportarea evreilor și a romilor (reprimare și exterminare)	75
<i>Studiu de caz:</i> Evreii din Odessa	78
Lecția 6 Evreii din Vechiul Regat și din sudul Transilvaniei: regimul de muncă obligatorie și planurile de deportare în Polonia	79
Lecția 7 Rezistența evreiască și eforturile de repatriere a deportaților din Transnistria	82
<i>Studiu de caz:</i> Wilhelm Filderman	85
<i>Studiu de caz:</i> Mărturiile ale supraviețuitorilor evrei și romi din Transnistria	86

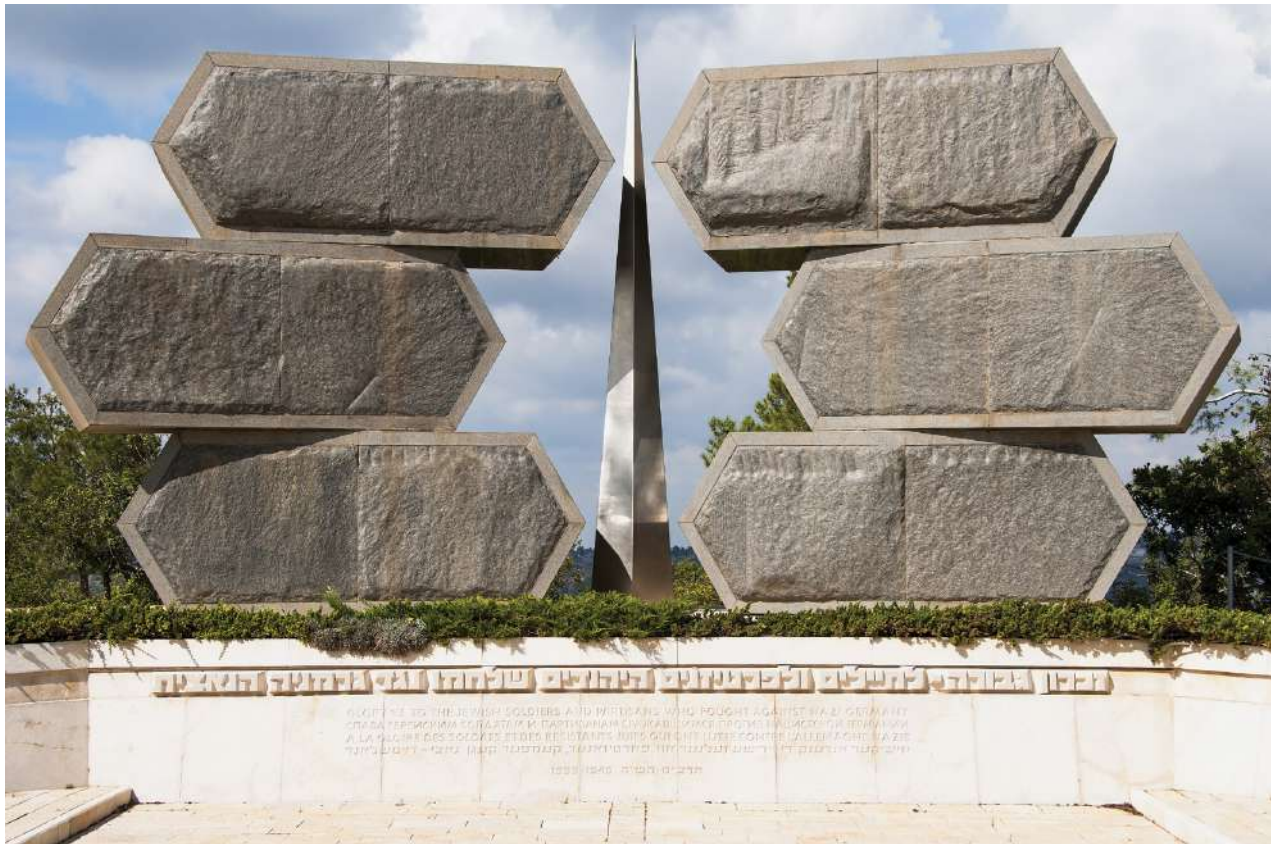
Lecția 8 Evreii din nordul Transilvaniei sub autoritatea statului ungar (1940-1944): expulzări, detașamentele de muncă din Ungaria și Ucraina, ghețozare și deportare la Auschwitz și în alte lagăre de exterminare	87
<i>Studiu de caz:</i> Elie Wiesel	90
Lecția 9 Solidaritate și acțiuni de salvare în timpul Holocaustului: Drepti între popoare	91
<i>Studiu de caz:</i> Traian Popovici	94
Lecția 10 Judecarea și pedepsirea responsabililor pentru Holocaustul din România: Tribunalele poporului din București și din Cluj. Procesul lotului Antonescu și alte procese de condamnare a criminalilor de război	95
<i>Studiu de caz:</i> Generalii judecați pentru crime de război: Nicolae Macici, Constantin (Piki) Vasiliu, Ion Topor ...	98
Recapitulare	99
Evaluare	101

UNITATEA 6

Evreii în România postbelică și memoria Holocaustului în secolul al XXI-lea

Lecția 1 Comunitatea evreiască în perioada regimului comunist	104
Lecția 2 Reprezentarea Holocaustului în artă, literatură și mass-media	107
Lecția 3 Distorsionarea, negarea și minimalizarea Holocaustului	110
Lecția 4 Răspunsul țărilor membre ONU: Responsabilitatea de a proteja	113
Recapitulare	116
Evaluare	117
Recapitulare finală	118
Evaluare finală	119
Portofoliul elevilor	120

Yad Vashem, Memorialului Victimelor Holocaustului (Ierusalim, Israel) - Intrarea principală

Competențe generale și competențe specifice

1. **Utilizarea critică și reflexivă a surselor istorice pentru argumentarea unor demersuri și alegeri, în acord cu valorile societății democratice.**
 - 1.1. Sistematizarea informațiilor din diferite tipuri de surse în vederea stabilirii credibilității și a validității opiniilor.
 - 1.2. Analiza comparativă a evenimentelor/proceselor/fenomenelor care au generat Holocaustul.
 - 1.3. Exprimarea opiniilor referitoare la impactul evenimentelor/proceselor/fenomenelor istorice asupra societății, prin prisma multiperspectivității și a diversității culturale.
2. **Asumarea propriei identități culturale și determinarea modalităților prin care interculturalitatea contribuie la promovarea acceptării celuilalt și a respectării drepturilor omului.**
 - 2.1. Aprecierea valențelor dialogului intercultural în exprimarea trăsăturilor propriei identități culturale.
 - 2.2. Manifestarea unui comportament deschis față de diversitatea culturală.
 - 2.3. Demonstrarea unui comportament care valorizează interculturalitatea ca trăsătură a comunității locale.
 - 2.4. Analiza critică a consecințelor stereotipurilor, prejudecăților, rasismului, antisemitismului și a altor forme de discriminare.
3. **Implicarea responsabilă și creativă în diverse contexte de viață prin respectarea convențiilor de comunicare.**
 - 3.1. Asumarea de roluri ce implică empatie și respectarea demnității umane.
 - 3.2. Raportarea critică la experiențele trecutului pentru promovarea unui comportament democratic.

Unitatea 1

Identitate evreiască și educația despre Holocaust în secolul al XXI-lea

REPERE CRONOLOGICE

1800 î.H. – evreii, conduși de Abraham, ajung în Canaan.

1506 î.H. – cele 12 triburi evreiești migrează din Canaan în Egipt.

1313 î.H. – plecarea evreilor din Egipt, sub conducerea lui Moise.

1273 î.H. – evreii încep recucerirea Canaanului.

1021 î.H. – fondarea regatului Israel.

950 î.H. – Solomon construiește Primul Templu de la Ierusalim.

586 î.H. – babilonienii distrug Primul Templu.

516 î.H. – este construit al Doilea Templu de la Ierusalim.

Cele 12 triburi evreiești
(cca 1200-1050 î.H.)

Analizați harta și sursa alăturată și răspundeți la următoarele cerințe:

1. Numiți trei triburi evreiești situate în estul Mării Mediterane.
2. Precizați contextul istoric în care s-a încheiat cucerirea Canaanului.
3. Menționați o consecință politică a varietății geografice a Palestinei.

Evreii – trăsături definitorii: originea, cultura, religia

Originea evreilor

Evreii sunt un popor de origine semită, provenit din Mesopotamia. Sub conducerea lui Abraham (Avraam), s-au așezat în Canaan (actualul stat Israel). Abraham, fiul său Iosif și nepotul său Iacob, supranumit Israel (evreii fiind de aceea numiți și „israeliți”), sunt considerați patriarhii poporului evreu. Din cei 12 fi și nepoți ai lui Iacob au provenit cele „12 triburi ale lui Israel”, inclusiv cel al lui Iuda (de unde provin apelativul „iudei” și cuvântul „iudaism”).

Triburile evreiești au migrat mai târziu în Egipt. Acolo evreii au fost transformați în robi. Eliberați de Moise, după 40 de ani petrecuți în deșert, s-au întors, sub conducerea lui Iosua, în Canaan (Țara Sfântă sau Țara Făgăduinței).

Aici s-a constituit prima monarhie evreiască, sub regele **Saul**. Regatul a atins apogeul în timpul următorului monarh, **David**, care a cucerit Ierusalimul și a mutat capitala în acest oraș (inițial fusese stabilită la Hebron), și al fiului său **Solomon**, care a construit Primul Templu.

După moartea lui Solomon, regatul a fost împărțit în două state: Israel și Iuda (sau Iudeea). Regatul Israel a dispărut 200 de ani mai târziu, fiind cucerit de Asiria. Iudeea a fost supusă de babilonieni, care au distrus Ierusalimul, au dărâmat Templul și i-au exilat pe evrei. După cucerirea Babilonului de către persani, evreilor li s-a permis să se întoarcă în Iudeea și să construiască al Doilea Templu.

Religia iudaică (numită și mozaică, după numele lui Moise)

Iudaismul este prima religie monoteistă.

Cartea sacră a evreilor este **Tora** (cele cinci cărți ale lui Moise), care, împreună cu Profeții și Scrierile, formează Tanach (Biblia ebraică, din care provine Vechiul Testament). Este o carte de istorie a poporului evreu, completată cu „porunci” (instrucțiuni de viață și reguli sociale), care constituie „legea iudaică”. Modul de aplicare a instrucțiunilor din Tora este explicat într-o carte numită **Talmud**. Cea mai importantă regulă a iudaismului este că viața primează în fața oricărei porunci: *a salva o viață înseamnă a salva o întreagă lume*.

Lăcașul de cult al evreilor se numește **sinagogă** și are trei funcții: este casă de rugăciune, casă de adunare socială și casă de învățatură. Nu are o arhitectură specifică obligatorie, dar include un „dulap sfânt”, orientat spre Ierusalim, în care Tora este păstrată sub formă de suluri.

Conducătorul spiritual al comunității evreiești se numește **rabin** și are rol de învățător, judecător, predicator (nu este preot); titlul de rabin se obține pe baza unor studii de specialitate. Cel care conduce rugăciunea în sinagogă este **cantorul**.

„În ciuda victoriilor spectaculoase ale lui Iosua, cucerirea Canaanului n-a fost câtuși de puțin desăvârșită la vremea la care a murit el. Consolidarea așezărilor israelite, cucerirea orașelor rămase și, în cele din urmă, ocuparea coastei au luat mai mult de două secole, 1200-1000 î.H., și n-au fost realizate complet decât după întemeierea regatului unificat al Israelului, la sfârșitul mileniului. (...) În plus, deși mică, Palestina este o țară de o mare varietate, împărțită în patruzeci de unități geografice și climaterice diferite. Tocmai acest fapt îi conferă țării extraordinara sa fascinație și frumusețe. Dar a avut în același timp tendința de a perpetua diviziunile tribale și de a împiedica unitatea.”

Paul Johnson, *O istorie a evreilor*

Cultura evreiască

Evreii se împart în patru grupuri mari, cu o limbă și cultură proprie.

► *Așkenazi*, care au migrat în perioada medievală din zona germană și nordul Franței, așezându-se mai ales în Europa de Est și Centrală; vorbesc idiș (germană medievală).

► *Sefarzi*, care au migrat în Evul Mediu din Peninsula Iberică, așezându-se în special în Imperiul Otoman și nordul Africii; vorbesc ladino (castiliană medievală).

► *Mizrahi*, care au rămas în zona orientală (Babilonia/Irak, Persia/Iran, Yemen) și au fost obligați în secolul al XX-lea să plece în Israel și SUA; vorbesc iudeo-araba.

► *Beta Israel*, care au migrat în secolul al XX-lea din Etiopia și Eritreea și s-au așezat în Israel; vorbesc o limbă semitică, numită amharica.

Sărbătorile evreiești sunt de trei tipuri:

● *religioase*: *Șabat* (sâmbăta) – ziua sacră de odihnă, Roș Hașana – Anul Nou, Yom Kipur – ziua judecării;

● *istorice și religioase*: Purim – salvarea poporului evreu de către Esther, Hanuca – eliberarea Ierusalimului de către macabei, Pesah – ieșirea din robia egipteană;

● *agricole și religioase*: Șavuot – celebrează recolta de primăvară, Sucot – recolta de toamnă și amintirea corturilor în care au locuit evreii în timpul celor 40 de ani din deșert, Tu bișvat – anul nou al pomilor.

Riturile de trecere evreiești includ: brit mila – circumcizia băieților în a opta zi de la naștere; bar mițva și bat mițva – trecerea la maturitate a băieților la 13 ani, respectiv a fetelor la 12 ani.

Iudaismul are reguli speciale privitoare la dietă (cașrut), care interzic consumul anumitor alimente (porc, crustacee etc.), amestecarea laptei cu carnea, chinuirea animalelor la sacrificare și exploatarea în exces a pământului.

Michelangelo Buonarroti, Moise

REȚINEȚI!

- Primul stat al evreilor s-a constituit în Canaan, sub conducerea regelui Saul.
- Iudaismul, prima religie monoteistă, are la bază Biblia ebraică (numită Tanach).
- Principalele sărbători evreiești sunt Șabatul (sâmbăta), Roș Hașana (Anul Nou), Hanuca, Purim și Pesah.

DICȚIONAR

evreu – din punct de vedere religios, este cel născut din mamă evreică; din punct de vedere etnic, cel născut dintr-un părinte evreu, indiferent care ar fi acela.

monoteism – credința într-o singură divinitate.

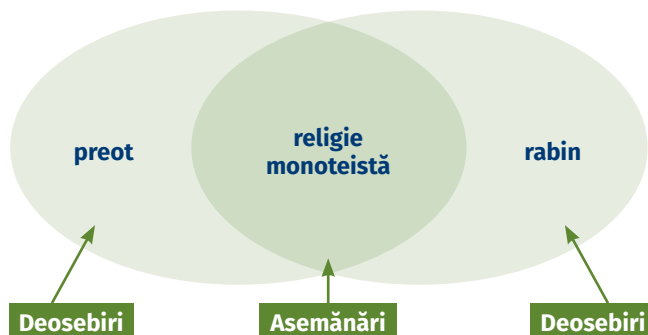

APLICAȚII

Bună, sunt Anne Frank! Împreună, vom afla mai multe despre istoria poporului evreu. Doar prin dialog și cunoaștere vom putea combate prejudecățile, atitudinile antisemite și discriminarea care au avut consecințe catastrofale asupra omenirii.

1. Lucrați pe grupe, utilizând **metoda investigației**, în vederea realizării unor prezentări cu titlul *Principalele sărbători religioase ale evreilor*, în care să includeți detalii despre semnificația lor și modul de celebrare. Ulterior, publicați un articol pe această temă într-o revistă școlară. În vederea îndeplinirii sarcinii, utilizați lucrări de specialitate, site-uri și/sau interviuri cu reprezentanți ai comunității ebraice.

2. Imaginați-vă un dialog între două persoane (un creștin și un iudeu) pe tema *Asemănări și deosebiri dintre religiile iudaică și creștină*. Apoi realizați (după model) o diagramă Venn pentru a ilustra subiectul abordat.

Intrarea în fostul lagăr de concentrare de la Auschwitz. Deasupra intrării scrie: Arbeit macht frei („Munca te face liber”)

LECȚIA 2

Educația despre Holocaust și provocările contemporane (antisemitism, xenofobie, genocid și amenințările la adresa normelor și a valorilor democratice)

Ce este Holocaustul

Istoricul Mihai Chioveanu a definit succint Holocaustul ca fiind uciderea sistematică, în masă, sponsorizată de către stat – Germania nazistă și aliații săi –, în lagăre de concentrare și exterminare, a aproximativ 6 milioane de evrei europeni. O definiție lărgită ar include însă, alături de evrei, ca victime ale aceluiași sistem, încă aproximativ 5 milioane de „indezirabili rasial”: slavi și romi, persoane cu handicap fizic și mintal, homosexuali, precum și un număr considerabil de opozanți politici și prizonieri de război.

Exterminarea fizică, la scară și cu ajutorul mijloacelor industriale, a evreilor europeni, gândită de către naziști în termenii genocidului total, rămâne cel mai important aspect al Holocaustului. Totuși, nu trebuie uitat că Holocaustul înseamnă, totodată, suma tuturor acțiunilor antievreiești, coordonate și implementate de către regimul nazist din Germania și de către aliații săi europeni între anii 1933 și 1945: privarea evreilor de drepturile lor civile și economice, segregarea și înfometarea, deportarea și ghetozarea etc. Cu alte cuvinte, umilințe nesfârșite, suferințe fizice și psihice, pierderea speranței, nu în ultimul rând, distrugerea unor comunități, a unei culturi, a unei limbi (idiș), a tot ceea ce creează împreună memoria colectivă a unui popor.

După ce juristul evreu polonez Raphael Lemkin a introdus, în 1944, în cartea lui *Axis Rule in Occupied Europe* („Domnia Axei în Europa ocupată”), termenul de „genocid”, adoptat în 1948, la sfârșitul anilor 1970 s-a impus în cultura istorică europeană și nord-americană termenul de Holocaust, pe care cei mai mulți dintre istorici au decis să-l folosească pentru a desemna distrugerea evreilor europeni. De origine greacă (*holocauston*), cu trimitere la arderea integrală a unui animal sacrificat, termenul este astăzi, în general, lipsit de valențe religioase. Cei mai mulți dintre istoricii israelieni și chiar o parte dintre istoricii francezi preferă să folosească termenul biblic de origine ebraică Shoah, folosit de evrei cu sensul de „catastrofă” încă din Evul Mediu și, ulterior, preluat și standardizat în anii 1950.

De ce să învățăm despre Holocaust

Așa cum menționează recomandările educaționale ale Alianței Internaționale pentru Memoria Holocaustului, acesta a fost „un eveniment hotărâtor al istoriei mondiale”, care a depășit multe granițe geografice și a afectat toate segmentele societăților în care s-a desfășurat. Astăzi, aceste societăți continuă să se confrunte atât cu memoria, cât și cu istoria Holocaustului, în contextul unor provocări noi, precum persistența antisemitismului și xenofobiei, genocide în desfășurare în diverse puncte de pe glob, actuala criză a refugiaților și amenințările la adresa multor norme și valori democratice. De asemenea, asistăm la o proliferare a guvernelor autoritare, precum și a mișcărilor populiste și extremiste în cadrul democrațiilor (liberale).

REPERE CRONOLOGICE

1944 – este introdusă noțiunea de „genocid”.

1948 – crima de genocid este recunoscută de ONU.

1951 – intră în vigoare Convenția pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid.

1980 – începe utilizarea pe scară largă a termenului de Holocaust.

2016 – este adoptată definiția de lucru a antisemitismului de către Alianța Internațională pentru Memoria Holocaustului în timp ce România exercita președinția acestei organizații interguvernamentale.

DICTIONAR

clișeu – expresie banalizată prin repetare excesivă.

crime de război – acte care încalcă dreptul războiului (de exemplu, Convențiile de la Geneva). Printre exemple se numără maltratarea prizonierilor de război, uciderea ostaticilor ori distrugerea deliberată a orașelor sau a satelor.

crime împotriva umanității – acte comise în cadrul unui atac sistematic pe scară largă, îndreptat împotriva populațiilor civile.

genocid – acte comise cu intenția de a distruge, în totalitate sau parțial, un grup național, etnic, rasial sau religios.

stereotip – reprezentare, opinie preconcepută, acceptată și vehiculată fără reflecție, cu privire la un grup uman.

Holocaustul a fost unic din punct de vedere temporal și geografic, dar și ca intenție (aceea de a elimina un întreg grup etnic și religios), însă poate fi privit ca un exemplu pentru a înțelege pericolul altor genocide. În plus, ridică întrebări dificile despre responsabilitatea colectivă și individuală, semnificația cetățeniei active, precum și despre structurile și normele sociale care pot deveni periculoase pentru anumite grupuri și pentru societate în ansamblul său.

Studiul Holocaustului arată că genocidul este, mai degrabă, un proces care poate fi contracarat și chiar oprit, decât un eveniment spontan sau inevitabil. Istoria Holocaustului demonstrează cum o națiune poate utiliza structurile sale birocratice, procedurile și expertiza tehnică, pentru a implica mai multe segmente ale societății în implementarea unei politici care a evoluat de la excludere și discriminare la genocid, ajutând astfel la identificarea din timp a semnelor unei astfel de evoluții.

Cercetarea istoriei Holocaustului ilustrează, în plus, rolul factorilor istorici, sociali, religioși, politici și economici în procesul de erodare și dezintegrare a valorilor democratice și a drepturilor omului. Înțelegerea mecanismelor și proceselor care conduc la genocid subliniază importanța statului de drept și a instituțiilor democratice și oferă posibilitatea de a recunoaște circumstanțele care le pot amenința sau eroda.

De asemenea, analizarea Holocaustului relevă acțiunile și deciziile care pot fi luate (sau nu) de un spectru larg de persoane în perioada prefigurării sau în timpul unei crize, inclusiv aceea de a alege între a fi martor sau salvator. Mai mult, studierea antisemitismului, în contextul ideologiei naziste, pune în lumină manifestările și ramificațiile prejudecăților, stereotipurilor, xenofobiei și ale rasismului. Nu în ultimul rând, cunoașterea istoriei Holocaustului contribuie la efortul de comemorare a victimelor, manifestare care a devenit parte a practicii culturale din multe țări.

Alte exemple contemporane de antisemitism în viața publică, media, școli, la locul de muncă și în sfera religioasă:

- Negarea dreptului la autodeterminare a poporului evreu, pretinzând, de exemplu, că existența Statului Israel este o construcție rasistă.
- Aplicarea de standarde duble, prin solicitarea unui comportament al statului israelian, care nu este așteptat sau solicitat din partea oricărui alt stat democratic.
- Compararea politicii contemporane a Israelului cu cea a naziștilor.
- Impunerea unei responsabilități colective evreilor pentru acțiuni ale Statului Israel.

Fotografii ale unor evrei deportați, Muzeul Holocaustului din Washington, SUA

Supraviețuitorii Liviu Beris și Oliver Lustig de vorbă cu tinerii

Exemple contemporane de antisemitism în viața publică, media, școli, la locul de muncă și în sfera religioasă:

- Aducerea unor acuzații false, dezumanizante, care demonizează și perpetuează clișeele despre evrei, ca atare, sau le atribuie puteri deosebite, atunci când acționează în mod colectiv – mitul referitor la o conspirație mondială a evreilor sau la evreii ce controlează media, economia, guvernul ori alte instituții ale societății.
- Acuzarea evreilor, ca popor, de a fi responsabili pentru fapte reale sau imaginare comise de un singur evreu sau de un grup de evrei sau chiar și pentru fapte comise de neevrei.
- Negarea evenimentului, scopului, mecanismelor (ex. camere de gazare) sau a intenției genocidului comis împotriva evreilor, de către Germania național-socialistă și susținătorii și complicii săi, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial (Holocaustul).
- Acuzarea evreilor, ca popor, sau a Israelului, ca stat, de a fi inventat sau exagerat Holocaustul.
- Acuzarea cetățenilor de origine evreiască de a fi mai loiali Israelului sau așa-ziselor priorități mondiale ale evreilor, decât intereselor propriilor țări.

1. Numiți două forme de manifestare a antisemitismului în zilele noastre.
2. Realizați un sondaj de opinie în rândul tinerilor pentru a observa dacă se perpetuează sau nu în comunitatea voastră anumite clișee despre evrei.
3. Formulați un punct de vedere referitor la consecințele negative ale manifestării unor forme de antisemitism în zilele noastre, aducând două argumente istorice în acest sens.

Interiorul unei barăci de la Auschwitz-Birkenau

ȘTIAȚI CĂ?

Termenii de Holocaust și Shoah nu sunt singurii folosiți pentru a desemna tragedia evreilor din cel de-Al Doilea Război Mondial.

Evreii ultraortodocși folosesc pentru Holocaust termenul *Dritter Hurban*, care înseamnă în idiș „a treia distrugere”, după căderea celor două temple de la Ierusalim. De asemenea, în funcție de specificul fiecărei culturi, unii istorici preferă să folosească termenul general de genocid (care anulează unicitatea Holocaustului prin universalizare) sau pe cel de *Judenvernichtung* (care în germană înseamnă „exterminarea evreilor”, ceea ce duce la utilizarea unui limbaj asemănător celui practicat de naziști).

Antisemitismul

Alianța Internațională pentru Memoria Holocaustului a adoptat, sub președinția României, definiția de lucru a antisemitismului, conform căreia acesta este „o anumită percepție referitoare la evrei, care poate fi exprimată ca fiind ură împotriva evreilor. Manifestările retorice și fizice ale antisemitismului sunt îndreptate împotriva evreilor sau neevreilor și/sau proprietăților acestora, împotriva instituțiilor comunităților evreiești și lăcașurilor lor de cult”.

Între aceste manifestări se poate număra inclusiv atacarea Statului Israel, conceput ca o colectivitate evreiască (cu excepția cazului în care este vorba de o critică similară celor aduse oricărui alt stat). Antisemitismul acuză în mod frecvent evreii de conspirații pentru a face rău umanității, ei fiind, de obicei, învinuiți „pentru lucrurile care merg prost”. Această idee poate fi exprimată în discursul public, în scris, în forme de expresie vizuală sau acțiuni și poate include stereotipuri calomnioase și însușiri cu caracter negativ.

Infrațiunile sunt antisemite atunci când țintele atacurilor, fie că sunt persoane sau bunuri – precum clădiri, școli, lăcașuri de cult sau cimitire – sunt alese fiindcă sunt, ori sunt percepute ca fiind, evreiești sau având legătură cu evreii.

Discriminarea antisemită reprezintă refuzul de a acorda evreilor oportunități sau servicii accesibile altora și este ilegală în multe state.

REȚINEȚI!

- Holocaustul înseamnă uciderea a aproximativ 6 milioane de evrei, dar și a aproximativ 5 milioane de „indezirabili rasial”, precum și toate măsurile luate împotriva evreilor (privarea de drepturi, segregarea, înfometarea, deportarea, ghettoizarea).
- Studiarea Holocaustului reprezintă o necesitate pentru a înțelege mecanismele care au făcut posibil trecutul, dar și pentru a face față provocărilor actuale: persistența antisemitismului și xenofobiei, genocide în desfășurare în diverse puncte de pe glob, criza refugiaților și amenințările la adresa multor norme și valori democratice.

APLICAȚII

Analizați sursele de mai jos și răspundeți la următoarele cerințe:

A. „Sunt în lagăr de trei zile. Trei felii de pâine, trei farfurii de supă Avo, trei bucăți de slănină, câteva vânățai, zeci de picioare primite și mii de jigniri. Dar sunt întreg și trăiesc. Și vreau să trăiesc. Astăzi am văzut pentru prima dată în viață... moartea. Niciodată nu-mi închipuisem că se poate muri o vreme atât de îndelungată”.

Wieslaw Kielar, *Am fost cinci ani la Auschwitz*

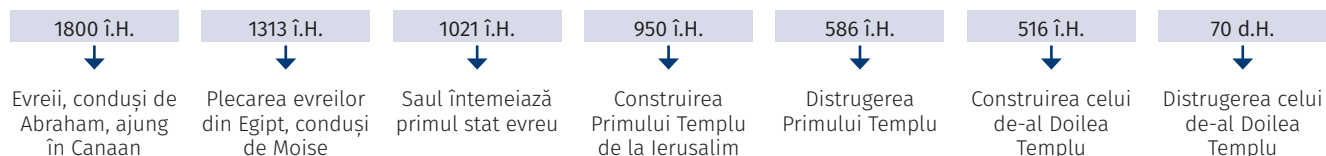
B. „Protestele erau zadarnice. Ne veni rândul. Soldații se strânseseră către noi și începură să ne îmbrâncească și să ne mâne în spate ca pe oi, silindu-ne să ne urcăm într-un vagon de vite gol. (...) În vagonul nostru fuseseră îngrămădite 96 de ființe umane, între care mulți copii aproape striviți între bagaje.

Eram atât de mulți în vagon, încât numai jumătate dintre noi puteam șede. Soțul meu, fiul meu mai mărișor și eu am rămas în picioare ca să poată șede tatăl meu. Suferise nu demult o operație grea”.

Olga Lengyel, *Cuptoarele morții*

- Definiți noțiunile: *ghetou*, *Holocaust*, *îndoctrinare*.
- Scrieți o relație cauză-efect stabilită între două informații selectate din una dintre sursele date.
- Numiți un ghetou și alte două lagăre de exterminare organizate de naziști în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.
- Formulați, pe baza surselor date, un punct de vedere referitor la condițiile în care evreii au fost transportați și ținuți în lagărele de exterminare, susținându-l cu două informații selectate din surse.

RECAPITULARE

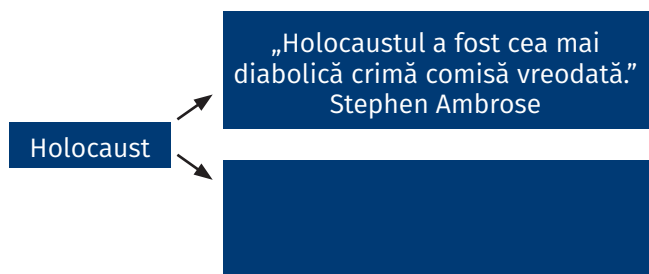

1. Închipuiți-vă că sunteți bibliotecar și trebuie să realizați o expoziție de carte cu titlul *Cultură și civilizație iudaică*. Indicați patru-cinci lucrări pe care le-ați expune și realizați o scurtă prezentare pentru fiecare. Argumentați necesitatea alegerii unei lucrări.

2. Realizați o listă cu 10 reguli ale comunităților iudaice privitoare la dietă. Interviewați una sau două persoane pe această temă (un reprezentant al comunității evreiești, un nutriționist etc.). Formulați un punct de vedere referitor la utilitatea acestor reguli, aducând un argument în acest sens.

3. Asociați fiecare termen din lista de mai jos cu unul sau două citate reprezentative (după model):

- antisemitism
- genocid
- Holocaust
- xenofobie.

Menționați citatul care v-a impresionat cel mai mult și argumentați alegerea făcută.

ISTORIA ALTFEL

Calendarul evreiesc este lunar, dar ține cont și de soare. Astfel, acesta are 12 luni de câte 29 și 30 de zile, iar anul bisect are 13 luni și apare de 7 ori într-un ciclu de 19 ani. Ziua începe la apusul soarelui și ține până la apusul următor.

BIBLIOTECA VIRTUALĂ
Antisemitismul explicat
 Muzeul Holocaustului
 din Washington

Pe parcursul anilor de studiu, la disciplina Istorie, ați completat **Fișa de observare sistematică a activității și a comportamentului elevului**, care v-a ajutat să realizați o învățare logică și de durată, să relaționați mai bine cu colegii, să observați schimbările la nivelul

comportamentului și atitudinilor. Vă propunem să realizați același lucru și la **Istoria evreilor. Holocaustul**. Să nu uitați să completați această fișă la finalul fiecărei unități de învățare și să o adăugați la portofoliul personal.

Eu (elevul)	Da	Nu	Uneori
Comunic bine cu profesorii și colegii, îmi exprim permanent opiniile?			
Știu să lucrez în echipă, să urmez instrucțiunile, să duc până la capăt sarcinile de lucru?			
Acționez și solicit ajutorul la nevoie?			
Sunt preocupat permanent de a înțelege mai bine?			
Mi-am dezvoltat pe parcursul lecțiilor spiritul critic, logica istorică, capacitatea de analiză, sinteză, comparație?			
M-am implicat în activitățile noi?			
Manifest un comportament deschis față de diversitatea culturală?			
Contribui la promovarea multiculturalității, la respectarea drepturilor omului și a demnității umane?			
Valorizez învățăturile trecutului pentru promovarea unui comportament democratic?			

Portofoliul reprezintă o formă de evaluare alternativă, dar și o parte a identității voastre pe parcursul anilor de școală. La

această disciplină, portofoliul va conține: fotografii, imagini, fișe de lucru, proiecte, materialele stocate pe suport electronic etc.

Refugiați la frontierele Europei

I. Citiți cu atenție enunțurile următoare și precizați (după model) dacă sunt adevărate (A) sau false (F):

1. Regatul evreilor a atins apogeul în timpul lui Solomon, care a cucerit Ierusalimul și a mutat capitala în acest oraș. (F)
2. În secolul al X-lea î.H., în timpul regelui David, a fost construit Primul Templu de la Ierusalim.
3. Cartea sacră a evreilor este Tora, iar modul de aplicare a instrucțiunilor din aceasta este explicat în Talmud.
4. Iudaismul are reguli speciale privitoare la dietă, printre acestea numărându-se consumul simultan de lapte și carne.
5. Termenul „genocid” a fost introdus de Raphael Lemkin, evreu de origine poloneză.

II. Analizați sursa de mai jos și răspundeți la următoarele cerințe:

„Dacă guvernele nu pot demonstra că pot gestiona eficient imigrația, următoarele alegeri pentru Parlamentul European ar putea fi o victorie zdrobitoare pentru extrema dreaptă, avertizează Manfred Weber. «Oamenii vor să vadă rezultate. Și asta în practică înseamnă că trebuie să reducem numărul sosirilor ilegale», a declarat miercuri dimineață Manfred Weber, liderul Partidului Popular European. (...) În primele zece luni ale anului 2023, Uniunea Europeană a înregistrat aproape 331 000 de treceri neregulate ale frontierei. «Centrele de primire din Austria, Belgia, Olanda și Germania sunt pline. (...)» Weber (...) a vorbit și despre rezultatele recente ale alegerilor olandeze, care au dus la victoria surprinzătoare a lui Geert Wilders și a partidului său de extremă dreaptă și antiislam, după o campanie electorală dominată de criza costului vieții, lipsa de locuințe la prețuri accesibile și creșterea numărului solicitanților de azil.” (Florin Marinescu, *Manfred Weber consideră că extrema dreaptă poate fi oprită doar prin limitarea imigrației ilegale*)

1. Numiți un lider european și o informație referitoare la imigrație.

2. Menționați două teme care au dominat campania electorală din Olanda.
3. Scrieți o relație cauză-efect stabilită între două informații selectate din sursă.
4. Formulați un punct de vedere privitor la consecințele ascensiunii partidelor de extremă dreaptă în zilele noastre, aducând ca argument un fapt istoric din secolele XX-XXI.
5. Realizați un afiș pentru o asociație care luptă pentru combaterea xenofobiei.

III. Realizați un eseu (de 1-2 pagini) cu titlul *Trăsături definitorii ale culturii și civilizației ebraice, respectând următorul plan:*

1. menționarea spațiului istoric în care s-a format poporul evreu și a originii sale;
2. prezentarea unei caracteristici a religiei iudaice;
3. precizarea a două sărbători ale poporului evreu;
4. formularea unui punct de vedere privitor la rolul evreilor de-a lungul timpului, aducând un argument istoric.

AUTOEVALUARE

Subiectul	Punctajul acordat
I	5 x 6 puncte = 30 puncte
II.1	2 x 3 puncte = 6 puncte
II.2	2 x 3 puncte = 6 puncte
II.3	7 puncte
II.4	7 puncte
II.5	4 puncte
III.1	2 x 4 puncte = 8 puncte
III.2	5 puncte
III.3	2 x 3 puncte = 6 puncte
III.4	5 puncte
Structura eseului	6 puncte
Oficiu	10 puncte

Unitatea 2

Evreii în istoria universală

Al Doilea Templu de la Ierusalim
(reconstituire)

Evreii în Antichitate și în Evul Mediu (statutul juridic al evreilor și apariția miturilor antievreiești în mentalul colectiv)

Evreii în Antichitate

Iudaismul, așa cum îl cunoaștem astăzi, s-a cristalizat în perioada exilului babilonian, deoarece evreii au fost nevoiți să-și adapteze religia la **viața în diaspora**, fără însă a renunța la speranța întoarcerii în țara lor.

Dominația persană care a urmat le-a confirmat așteptările: s-au putut întoarce și construi cel de-al Doilea Templu. Însă, după aproape două veacuri, Iudeea a fost cucerită de Alexandru cel Mare, devenind un stat vasal al Imperiului Macedonean și intrând sub **influența culturii elenistice**. La fel ca persanii, grecii le-au permis evreilor să se autogverneze, acordându-le statutul de cetățeni ai imperiului. De asemenea, au acceptat ca legea aplicată în Iudeea să fie cea dictată de Tora, pe care au tradus-o în limba greacă sub numele de Septuaginta, făcând astfel posibilă cunoașterea ei în întreaga lume mediteraneeană.

În timpul războiului declanșat după moartea lui Alexandru Macedon de foștii lui generali pentru împărțirea imperiului, Iudeea a fost disputată de două mari regate: cel seleucid și cel ptolemaic. Ierusalimul a fost cucerit de Ptolemeu I, iar o parte dintre evrei au fost deportați în Egipt, unde au căpătat foarte curând drepturi egale cu localnicii.

A urmat apoi o epocă de elenizare forțată a Iudeei, care a culminat cu pângărirea Templului și interzicerea practicării iudaismului. Aceasta a declanșat **revolta Macabeilor**, care a durat 25 de ani, ducând în final la eliberarea Ierusalimului (celebrată de Hanuca) și independența statului evreiesc sub conducerea dinastiei sacerdotale a Hasmoneilor.

Peste alți aproape 80 de ani, Ierusalimul a fost cucerit de către generalul Pompei, iar Iudeea a devenit o **provincie a Imperiului Roman** pentru următoarele patru secole. Romanii au acordat evreilor drepturi de autogovernare, însă nu și cetățenia, care putea fi obținută numai prin cumpărare, moștenire sau favoruri politice. Încercările evreilor de a obține cetățenia au determinat apariția unor tensiuni majore între ei și grecii din Egipt, care au început să aplice o politică antievreiască. Cei din urmă susțineau că erau prea mulți evrei în imperiu, dornici să devină cetățeni, fără a renunța la tradițiile lor (uneori, au ajuns chiar să-i atace fizic, omorându-i).

Acesta a fost contextul în care s-au dezvoltat principalele **mituri antievreiești din lumea greco-romană**: li se reproșa că urau zeii oficiali și venerau un zeu fără imagine; că erau antisociali, trăind separat de restul populației; că nu erau loiali decât compatrioților lor; că aveau legi ciudate sau chiar că erau fără de lege; că nu fuseseră eliberați de Moise din Egipt, ci expulzați din cauza impurității lor religioase, dar și fizice (erau orbi, șchiopi, leproși); că erau canibali (sacrificau străinii în Templu și apoi îi mâncau); că erau mizantropi și leneși (pentru că nu munceau sâmbăta) etc.

Evreii în Evul Mediu

Împrăștiați în lume dinainte de revoltele împotriva romanilor din anii 70 și 136, soldate cu dărâmarea Templului și expulzarea lor din Palestina, în următoarele secole evreii au trăit experiențe diferite, în funcție de locul în care s-au aflat.

REPERE CRONOLOGICE

538-332 î.H. – Iudeea este stat vasal al Imperiului Persan.

332-167 î.H. – Iudeea se află sub dominația politică și culturală elenistică.

167-142 î.H. – revolta condusă de Macabei.

142-63 î.H. – regatul evreiesc independent.

63 î.H. – generalul roman Pompei cucerește Ierusalimul.

38 î.H. – masacrarea evreilor de către grecii din Alexandria.

66-70 și 132-136 d.H. – războaiele evreilor împotriva romanilor.

711 - 1492 – maurii stăpânesc părți din Peninsula Iberică.

1095 - 1270 – statele creștine organizează cele opt cruciade pentru eliberarea Țării Sfinte.

1347 - 1350 – ciuma neagră; expulzarea evreilor din multe orașe din Franța, Germania.

1421, 1491 – expulzarea evreilor din Austria și Elveția.

1492, 1497 – expulzarea evreilor din Spania și Portugalia.

În Europa, viața lor a fost în mare parte dictată de reacții și adaptări la **măsurile discriminatorii** impuse de diverse autorități laice și religioase. Pentru a demonstra victoria creștinismului asupra iudaismului și a le determina convertirea, evreilor le-au fost interzise prozelitismul, căsătoriile cu creștini, construcția de sinagogi, accesul la funcțiile oficiale. De asemenea, nu aveau voie să depună mărturie împotriva creștinilor, să posede pământuri (ceea ce i-a împins să locuiască în orașe) și să aparțină breslelor creștine (ceea ce le-a redus drastic accesul la piața muncii).

Printre puținele domenii care le-au rămas deschise s-au numărat comerțul și finanțele (erau cămătari și zarafi, ocupații interzise creștinilor). Rolul lor esențial în comerțul internațional a fost recunoscut de unii suverani, precum regele ostrogot Theodoric, care le-a acordat libertate religioasă, sau Carol cel Mare, care i-a invitat să se așeze în Imperiul Carolingian.

În timpul cruciadelor, care au avut ca scop cucerirea Ierusalimului și a Țării Sfinte din mâinile musulmanilor, au fost distruse comunități întregi, atât în Europa (Speyer, Worms, Mainz), cât și în Orient (Ierusalim).

În plus, pentru a-i distinge pe evrei în spațiul public, cel de-al patrulea conciliu de la Lateran (1215) le-a impus obligația de a purta un semn distinctiv, la fel ca în Islam.

Ulterior, antiiudaismul religios a început să fie dublat de motive economice, cu expulzări determinate de dorința autorităților de a prelua posesiunile evreilor (Anglia, Franța, Spania, Portugalia).

Puși să aleagă între convertire forțată, moarte ori exil (Spania) sau să fie închiși în ghetouri (Veneția), evreii au fost supuși, de asemenea, terorii Inchiziției, instituție ecleziastică instituită pentru prevenirea, combaterea și eliminarea ereziilor.

În ciuda adversităților, Evul Mediu a fost o epocă de dezvoltare a culturii și științei evreiești. Mari personalități, precum Gersonides sau Immanuel Bonfils, au adus contribuții majore în filozofie, logică, medicină, matematică, astronomie.

În lumea islamică (Spania maură, nordul Africii și Imperiul Otoman), evreii erau considerați cetățeni cu drepturi restrânse și au avut parte uneori de persecuții. Totuși, în general, au fost mai puțin afectați decât confracții lor din Europa, căci au putut accesa poziții oficiale (de bancher sau vizir al suveranului), meserii mai variate (negustori, meșteșugari, doctori) și au deschis rute comerciale noi, ajungând până în India și China.

Evrei arși pe rug la Strasbourg în timpul ciumei negre (miniatură, cca 1350)

DICTIONAR

cămătar – cel care dă împrumuturi în schimbul unei dobânzi (camătă).

diaspora – populație dispersată în afara teritoriului din care provine.

ghetou – cartier al unui oraș în care erau constrânși să trăiască evreii din unele țări.

Palestina – nume dat de romani regiunii care includea Iudeea.

prozelitism – strădania de a convinge o persoană să se convertească la o credință.

zaraf – persoană care se ocupa cu schimbul banilor în epoca medievală.

„În întreaga Europă, izbucnirea epidemiei de ciumă (...) a adăugat încă un strat suprastructurii antisemite. Oamenii nu înțelegeau cauzele acestei molime, iar impactul fără precedent pe care l-a avut (...) a inspirat credința că a fost (...) o boală răspândită de răutatea omenească. Investigațiile întreprinse s-au concentrat asupra evreilor, mai ales după ce unii dintre aceștia au mărturisit sub tortură că sunt vinovați (...). Pe 26 septembrie 1248, papa Clement al VI-lea a emis o bulă la Avignon care contrazicea aceste afirmații nedovedite, punând totul pe seama diavolului; argumentul său era acela că evreii suferau destul de mult, ca și toți ceilalți din comunitate (...). Cu toate acestea, cel mai mare val de antisemitism de după 1096 a înghițit peste 300 de comunități evreiești, cele mai multe în Germania, Austria, Franța și Spania. Conform surselor evreiești, 6 000 au murit la Mainz și 2 000 la Strasbourg.”

Paul Johnson, *O istorie a evreilor*

1. Numiți două state din Evul Mediu în care au avut loc manifestări antisemite.

2. Precizați un lider religios și un argument susținut de acesta privind nevinovăția evreilor în răspândirea ciumei.

3. Formulați un punct de vedere referitor la cauzele atitudinilor antisemite, susținându-l cu o informație din text.